

ॐ

નિરંજન કૃત.

જ્ઞાતિના

મંચી પટેલોનું પોગળ.

યાને

સાચી સલાહ કે સુચના.

પ્રકાશક.

જ્ઞાતિ સેવક.

સુજ્ઞ જ્ઞાતિશ્રદ્ધાને સવિનય હેટ

૧૯૮૦

પ્રત ૧૦૦

માગશર વદ ૫.

રશાસન પ્રિ. પ્રેસમાં શા. કેશવભાઈ દલસુખભાઈએ છાપ્યું.

કે. કાળુપુર ટંકશાળ—અમદાવાદ.

અમુદય.

વિનંતિ
ભાઈઓ. ગુજરાતી સાહિત્ય સંઘ

આપની સેવામાં સાદર સમર્પણ કરેલો કાવ્ય સંગ્રહ કોઈ વ્યક્તિગત અગર સમૂહ પ્રત્યેની રાષ્ટ્રની લાગણીથી પ્રેરાઈને લખ તથા પ્રસિદ્ધ થયો નથી માટે કોઈ શબ્દોનો ઉપયોગ કદાપિ કડક ન હોય પણ તે શુરસે થવા પડેલાં જાતિ દોષ જોઈ સુધારી લેખકનો શ્ર સંકળ કરવા પ્રાર્થના છે.

લખવા તથા છપાવવાને ધણો થોડો વખત હોવાને લીધે હુલ્લ- સુક સુધારી વાંચવા કૃપા કરશે.

દરેક કાવ્ય ગઝલના રાહમાં ગાવું એજ

જ્ઞાતિ સેવક

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કવિશાલિય વિભાગ]

શુક્રમાસ ૧૧૧૮-૮-૮ ચંદ્રિકા

પુસ્તકનું નામ પ્રેક્ષા પટેલોજી પોશ્કા

વિષય ૧ - ૩

જ્ઞાતિના

પ્રપંચી પટેલોનું પોગળ.

તમે મણકા સહુએ છો, સદાના એક માળાના;
વદો વશગાન સુખેથી, સહુ સાચા સુધારાના;
વળી છો દાસ વીરાઓ, ઘડેલા એક ધારાના;
નથી કે જ્ઞાતિમાં એવા, હશે જેઓ વધારાના.

૨

સહુનાં સુખ સાચવવા, વડીલે જ્ઞાતિ બાંધી છે;
કુસંપી, કલેશને હરવા, મળીને જ્ઞાતિ બાંધી છે;
પટેલો પાપથી હરવા, સુધરવા જ્ઞાતિ બાંધી છે;
નહી પંચાત આદરવા, અરે આ જ્ઞાતિ બાંધી છે.

૩

તમે છો એકલા શર્ધા, બનેલા જ્ઞાતિમાં શરૂ ?
પટેલો ક્યાં બન્યા પાપી, પુરા પંચાતમાં શરૂ ?
અધુરા અન્ય માનીને, જણાયા જતમાં શરૂ ?
અરે નિજની વડાઇને, વદોડાં વાતમાં શરૂ ?

૪

તમારી જ્ઞાતિમાં જામી, અરે શેખાઇ ઝાઝીકાં ?
સહુના અંતરે આજે, ફરી સરસાર્ધ ઝાઝીકાં ?

પટેલો આપના દિલે, બરી પકાઇ ઝાઝીકાં ?
તમારા પૂર્વજે કેરી, ગર્ધ સચ્ચાઇ સાચીકાં ?

૫

કર્યું શું કામ સાઈ કે, દબાવો રાતિમાં સહુને;
પુરાણ છે કંઈ હોણું, દબાવો રાતિમાં સહુને;
કહોને હોય જે કે'લું, સરવના સાથમાં આવી;
થયા પિત્રાઇ દેવોના, મળીશું સ્વર્ગની ચાવી.

૬

સુધારા શુદ્ધ કરવામાં, રહી પટલાઇ સાચી છે;
વહેણું વેણુ પળવામાં, અરે શેઠાઇ સાચી છે;
દયાળુ દિલ ધરવામાં, વીરા દાનાઇ સાચી છે;
અવરનું હિત કરવામાં, રહી મર્દાઇ સાચી છે.

૭

મુખેથી માગવાથી કેં, નહી મ્હોટાઇ આવે છે;
પરસ્પર બાઝવાથી કેં, નહી શેઠાઇ આવે છે;
હૃદયમાં દ્રેષ ધરવાથી, નહી દાનાઇ આવે છે;
મસાલા ફાંકવાથી ના, ખરી મર્દાઇ આવે છે.

૮

તહમે છો સર્વના જેવા, સહુ છે આપના જેવા;
ગરીબોને જણાઓ છો, તહમે સંતાપના જેવા;
વદો છો શબ્દ શાંતિના, મીઠા આલાપના જેવા;
હૃદયમાં આંકડા ઝાઝા, ધરો કાં સાપના જેવા ?

૯

નહી વિશ્વાસ વાતોમાં, તહમારી ડોહને આવે:

લુખી પટલાઈ આવીકાં, તહમોને હાંકવી કાવે;
કહીને એકને કાંઈ, અવરને અન્ય સમગ્રવો;
સદા સુકશેસના ભોગે રમાતા, પેયના દાવો.

૬૦

તહમારા ખેલ ખોટામાં, સહુનું તેલ જાએ છે;
બધીએ શાંતિને ધારા, અતિ તુકશાન થાએ છે;
ખીચારા વાતમાં બગીચા, બની એ બાગ ખાએ છે;
સકળનો ન્યાય સાચો તો, અહીંને આજ થાએ છે.

આજકાલના પટેલો.

હમારી શાંતિમાં શૂરા, પટેલો પાકતા ઝાઝા;
સુધારા સ્થાપતા હરને, અને ઉથાપતા ઝાઝા;
જણાતી જગતમાં જેવી, જટિલોની જમાતો છે
અરે તેવી હમારે તો, પટેલોની જમાતો છે.

૨

અતીશે જેમ ગરમીથી, મકોડા ઉંભરાયે છે;
હજારો તીડનાં ટોળાં, ઉડી આક્રશ આવે છે;
ખરાખી ખારમાં કીધી, જતાના બાપડા ખાટયા;
અરે તેવા પટેલોના, અમારે રાફડા શટયા.

૩

અવરની વાતમાં ડાહ્યા, બની બોલી બતાવે ને;
પૂછેને ખોયરે ખોળી, વીણીને વાત લાવે ને;

૬

ફળેલી ફાંદ કરવામાં, સદા સંપૂર્ણ ફાવે ને;
પટેલોની પરીક્ષા તે, ખુશીથી ખાસ થાએ છે.

૪

ખુશામત ને કરે જાઝી, થયો તે ન્યાતમાં ડાહ્યો
પરામાં પોણ જોનારો, પૂરો પંચાતમાં ડાહ્યો;
વદે ને બોણ મ્હોટથી, વડોએ વાતમાં ડાહ્યો.
અગાડી આવતાં એસે, જણાએ જાતમાં ડાહ્યો.

૫

પટેલો જ્યાં પધાર્યા ત્યાં, સફળન દૂર એસે છે;
અવર ઉભા રહ્યા તેને, અરે કાં કાઠ પૂછે છે;
પટેલોને ગળ્યાં પાણી, મુખેથી ગ્રેમ વર્ષે છે;
અવર કો આવતાં એવો, બતાવો કાણ હર્ષે છે.

૬

અરે તે આપને છેના, સુનેરી કાપને છેના;
અરે એ માન મ્હોટાઇ, તમારા માપને છેના;
ખુશામતથી ખુશી થૈને, કદી ખાલી કુલાતાના;
સહુએ સ્વાર્થની બાજુ, ભૂલીને ધાપ ખાતાના.

૭

તન્ને ગર્વિષ્ટ એ વાતો, બહું ને જ્ઞાતિનું ચાહો;
લગ્નએ મારતાં લાતો, બહું ને જ્ઞાતિનું ચાહો;
ભુસીનાખો પડી બાતો, બહું સૌ સાથનું ચાહો;
ભવાડા આ તન્ને ખોટા, બહું ને બ્રાવનું ચાહો.

શેઠીયો કેાણુ ?

મળેલા સર્વ મિત્રોમાં, અરે કેા શેઠીયો કેવો;
કરે કંઈ જ્ઞાતિની સેવા, અરે તે વેઠીયો કેવો;
ખરી કેા વાતમાં ચર્ચા, કરે તે ચેપીયો કેવો;
મુરખી માનની ખાતર, કરે તે ખેપીયો કેવો.

૨

હજારો દોષ શત્રુના, બૂલી જન જ્યછે જેઓ;
ચહેછે સર્વનું સારું, સદા ધુળય છે તેઓ,
રહે દરિયાવ જેવા એ, અરે દુનિયા તણા દેવો;
છતાં ના કોઇને કેંતા, હમારા પાદને સેવો.

૩

સહુનાં કષ્ટને હરવા, સદા ચિંતા ધરે છે જે;
નમાલી જ્ઞાતિ કેળવવા, પ્રયત્નો આદરે છે જે;
જમાવા એકય જ્ઞાતિમાં. બની દુખિયા કરે છે જે;
અરે તે શેઠીયા સાચા, સદા સાચું કરે છે જે.

૪

નહીએ બોલતા મુખે, હમેને માન આપોને;
હમારી સત્ય વાતોમાં, તમે સૌ ધ્યાન આપોને;
જીજ્ઞાસી બેસવા આસન, પ્રથમનું સ્થાન આપોને;
હમેને ગ્હા તણું પહેલું, પવાલું પાન આપોને.

૫

સહે સંકષ્ટ જાજાએ, સદા જે જ્ઞાતિને ગ્હાતા;

બલાપ્રથી બરાચેલા, બલા સૌ બ્રાતને ચ્હાતા;
ગરિબોને તવંગરની, ખરી તે વાતને ચ્હાતા;
ધરેના લેણ મ્હોટાઇ, અરે તે શેઠીયા સાચા.

આતે પટલાઇ કે ભવાઇ ?

મળી જ્યાં જ્ઞાતિ ભેગી ત્યાં, ફલાણુ આવીયા છેના;
ફલાણુને સમાચારો, સહુએ કોવીયા છેના;
રહે અકલાશમાં એવા, સહુને સર્વ કંશે કે ?
નથી જે આવીયા તેઓ, વિના શું કામ રે' શે કે ?

૨

પધાર્યા કે પટેલોતો, વિરાજે ગોદડા માંહી;
અવરશું જ્ઞાતિના બંધુ, નહી છે કોધડા માંહી;
સહુથી શું અરે ભુલિ, તહમારી તે સવાઇ છે;
નહી પટલાઇ પ્યારાએ, જમાનાની નવાઇ છે.

૩

તમે કંદાસ હાંકો કાં, અવરના ધાસખાએ છે;
ગણાવો અન્ય વાંકો કાં, તહમારા સૌ બતાવે છે;
તમે છો એકલા ડાહ્યા, ખીજ શું બેલ ચારે છે;
યશસ્વી આ તમારી, કીર્તિની કિંમત કરાવે છે.

૪

ફલાણુ ન્યાય આપે ને, ફલાણુ ચોપડા ઝાલે;
ફલાણુ વાત દાઢે ને, ફલાણુ દાખલા આલે;

અડાવો લાકડાં આવાં, સહુ જ્યાં બાધ બાધ છે;
નહી પટલાધ પ્યારાએ, બળએથી ભવાધ છે.

૬

બની બાહોશ મદાધ, ઘણી આવી બતાવી છે;
અમોને લેશ પણ નાએ, વૃથા ડંકાસ ફાવી છે;
ખરેખર ખોપરી ખાલી પડી છે કે ખવાધ છે.
નહી પટલાધ પ્યારાએ, બળએથી ભવાધ છે.

શેઠાધની કુટુંબ.

પટેલો જ્ઞાતિના આવો, લખને સાથમાં પાધ;
બગરે શાક બાજી સમ, હુંડાતી આજ શેઠાધ;
કદીયા સુમને શાણા, જનોને સર્વ માનેતો;
સદાની માલકી કેરી, મનાતી ગાજ શેઠાધ;
અરે અમિતણા પુત્રો, રહ્યાછે કોયલા જેવા;
પિતાને પૂર્વજે કેરી, ગણાતી આજ શેઠાધ;
જગાવે જૂના ઝગડા, લડાવે બેડ બાધને;
અહીં ઝેરી જનો માંહી, જણાતી આજ શેઠાધ.
કરેશું બાપડી એતો, સદાએ શુદ્ધ સંસારે;
લખાડી લોકની સાથે, લગ્નતી આજ શેઠાધ;
ધરે છે શાન્ત શાણાધ, રહે ન્હો મધ્ય સાગરની;
કદીએ સાંકડા દીવે, સમાતી નાજ શેઠાધ.

સાચી સલાહ કે સુચના.

૧

મળી સૌ સંપત્તી બંધુ, બચાવો જ્ઞાતિ હુએ છે;
તમારા કલેશમાં પ્યારા, બલાને બ્રાત હુએ છે;
બિચારા બાલકો બહેનો, સ્વજનનો સાથ હુએ છે;
સુખોને દુઃખના સાથી, તણો સંગાથ હુએ છે.

૨

બરાબી ને તમે રક્ષો, તજો તે ઝેરની ઝોળી;
વિદેશી વસ્ત્રની પેટે, કરો સૌ વેરની હોળી;
અતિ આરોગ્યતા માટે, ગળો આજ્ઞાનની ગોળી;
ચિત્તે ન મેલ ચોટેલો, ચતુરો કાઢજો ચોળી.

૩

સહુ છે જ્ઞાતિનાં બાળક, અમારાં બાળકો જેવાં;
વડિલો વૃદ્ધ છે સર્વે અમારા પાલકો જેવાં;
કુટુંબીના સમીઆખી, અમારી જ્ઞાતિ પ્યારી છે;
હશેને કોણુ એવોકે, વહેના જ્ઞાતિ મહારી છે.

૪

સુખોની ટોચપર રહેને ચડેના જ્ઞાતિ કાં મહારી;
રીબાયે એક ને દુઃખે દુઃખીના જ્ઞાતિ કાં મહારી;
સમાજને સત્ય કેનારી, નહી કાં જ્ઞાતિમાં મહારી
નહી વિદ્યા નહી લક્ષ્મી, નકામી કાં મળે નારી.

૫

હાહી જૌરવ ધરે એવું ખરેખર ખાયલા એછે;
 કર્માવણ મુખથી બોલે, બધાંએ ટાયલાં એછે;
 મલુ સો ચાતિનું ચ્હાએ, અરે બ્રાતા બલાએ છે;
 હિતસ્વી ચાતિના સાચા, અનુપમ એકલાએ છે.

૬

વિના બેહસ્ત ખારાઓ, પડેના એકથી તાલી;
 વિના બે ચાટવા હોડી, શકેના પાર ઉતારી;
 અરે તેવી તમારેતો, પરસ્પરની સગાઇ છે;
 નકો ઉચો અને નીચો, સહુ સરખાજ બાધ છે;

૭

સુતરનો તાર કાચોજો, વિના કેં કષ્ટ તુટે છે;
 વણાયું દોરકું ઝાઝે, દુઃખથી કાં વછુટે છે;
 મજે જો દોરકાં ઝાઝાં, ગ્રહ છે મસ્ત હસ્તીને;
 અજળ એ ઐક્યના બળથી, તજએ સખ્ત તસ્દીને.

૮

અનાથોને અંપગોની, દુખોની દાદને ધરવા;
 બિચારી વિધવા બહેનો, તનુજો બ્રાત કેલવવા;
 સમાજો સ્થાપવી ઝાઝી, દુખોનો નાશ કરવાને;
 બનેતો ફંડમાં નાણાં, થવું તૈયાર બરવાને.

૯

તહમે એજાન આપો છો, તમારી જાતને માટે;

૧૨

બિચારાં બાલકો બહેનો, અને સૌ બ્રાતને માટે;
મથોછો આપ આસર્વે, મયાળી માતને માટે;
નહી કે દેશદેશોમાં, વડી વિખ્યાતને માટે.

૧૦

તહમારા માટજો પૈસા, તહમેના વાપરી શકશો,
અવરના હિતમાં નાણાં, કદી જો ના બરી શકશો;
ખરેખર એજ લક્ષ્મી છે, તહમારો નાશ કરનારી,
સદા ટંટા બખેડામાં, જીલાવી ધુળ ભળનારી.

૧૧

તહમારો બાળકો ધ્યારા, બચાવો બાળલગ્નેથી;
અરેકાં હિંચ અગ્નિમાં, પતાવો બાળ લગ્નેથી;
તહમેકાં કુમળી બહેનો, રહાવો બાળ લગ્નેથી;
પનોતા ધ્યારમાં ખામી, પડાવો બાળ લગ્નેથી.

૧૨

અરેએ બાળકો છેલ્લે, બધો સંસાર હારે છે;
વિચીક્ષણ સુક્ષ્મ યુદ્ધિનો, ખરો આધાર હારે છે;
દમાએ આપનાથી સૌ, દીધેલો દાવ હારે છે;
અમુલી જીંદગાનીનો, અમુલો લહાવ હારે છે.

૧૩

પછી નિર્દોષ એ બચ્યાં, અતિ સંતાપ પામે છે;
તહમારા આ દગા માટે, દધને શ્રાપ વામે છે.

૧૨ ઈન્સાફ સાચો તો, જગતના નાથ સામે છે;
 પદી અન્યાય પાપેથી, વિજય કો મુર્ખ પામે છે ?

૧૪

કરીને કામ તેજસ્વી, મુણેથી ગામ શોભાવો;
 કરીને પાપથી ધ્યારા, નમાહુ નામ શોભાવો;
 પ્રશસ્તી આપની કીર્તિ, કરીને કામ શોભાવો;
 દયાળુ દિલધારીને, દીધેલા કામ શોભાવો.

૧૫

હીરાઓ રત્નના જેવા, શરાઓ પાકશે ક્યારે;
 મુજરતાં કદ ચાતિના, શિરેથી કાપશે ક્યારે;
 કુધારા કબેશ કાપીને, સુધારા સ્થાપશે ક્યારે.
 દંવસએ દિવ્ય શાન્તિનો, હમારો આવશે ક્યારે.

આ તે લગન કે અગન ?

ઝહાગરી બાળને લોડે અગનમાં આપ તરછોડે,
 નથી એ સ્નેહનું બંધન નિકંદન કાં કરે કોડે;
 બન્યા જ્યાં ભાઈ વરરાજ વડિલોની તજે માઝ,
 ફરે અબ્યાસ પર પાણી પધારે જ્યાં ગૃહે રાણી.
 ન જાણે સ્નેહ એ શું છે ન જાણે લગ્ન તે શું છે;
 અમુલા દહાવને અંતે અતિશય અદ્ય એ લે છે.

ન ઝાંઠે વૃદ્ધ માતાને પિતાને કાણુ પુછે છે,
 ઉડાવે પાસ ને મિલકત મજા કંઈ ઝોર હુટે છે.
 થતા ખુવાર તન મનથી અને ધનથી થતા છોલ્લે,
 શુભાવે આખરે ઇજ્જત પિતાપર દોષ સૌ મેલે;
 અગર કે યોગ્ય બાળાને લગાવે મૂર્ખના કંઠે,
 કરે રદ હંદગી એની ખીચારી શિર એ કુટે.
 થતો ક્ષય કે'ક બાળાનો અકાળે ગર્ભ ધારણથી,
 કળેડાં કે'કલય પામ્યાં અરેરે અન્ય કારણથી;
 પ્રજા નિર્માલ્ય મુકે છે જગતમાં દુઃખ ભોગવતી,
 વિરાઓ બાળલગ્નેથી કદી શાન્તિ નથી વળતી.
 તન્ને એ રાક્ષસી રૂઢી દયા નિર્દોષ બાળકની—
 ધરો કંઈ અંતરે પ્યારા બળઓ ફળ પાલકની;
 તમારાં બાળકો કેરી લઈ આશિષ રીઝાઓ,
 જનમતાં બાળ ઝડપાવી અરે કાં બ્યર્થ મલકાઓ.

યુવાન પુત્રોનો પોકાર

તમે ટંઠા બખેડાથી, અમોને ના બચાવો છો;
 અમારા શુદ્ધ અંતરમાં, નિરંતર ઝેર વાવો છો.
 અમારા દિલ મંદિરમાં, સુગંધી સ્નેહની છાંય;
 વિમળ વાતાવરણમાં કાં, હવા ઝેરી જમાવો છો.
 સખા સંગાથના સ્નેહી, અને મિત્રો તણા મેળે;
 વિચરતાં કંટકો વેરી, અરે અંતર પડાવો છો.

હમારી પાસ આવીને, શ્રવણ આ અન્ય સુણતાનાં;
 વિચારો વેર ભાવોથી, ભરેલા કાં બણાવો છો.
 હમારા બાગકો આવી, વઢે કે સત્ય સુઝે તે;
 અરે ડાળા બતાવીને, નકામા કાં કરાવો છો ?
 “ કરીશું જે અમે તેતો, થશેના અન્ય ચાત્રાનું; ”
 વદી એવું હમે કિંમત, હમારી કાં જણાવો છો ?
 ભવિષ્યે દુઃખના ભોગી, નિરાગીને કરો છો કાં;
 જણાએ કેટલું આથી, અમારૂં હિત ચાહો છો.
 કહો જે તે હમે સાચું, બીજાઓનું બધું ખોટું
 અરે કાકા તણે! કકકો હમેને કાં ધુટાઓ છો.

“ ચહોળે જ્ઞાતિનું સારું. ”

વિસારો વેર પહેલાંનાં, ધરો સમભાવ સવે માં;
 બુઝાણાને કરો ન્યાઈ, ચહોળે જ્ઞાતિનું સારું;
 અવરને કષ્ટ દાખીજે, કટુએ વાત કે'વાને;
 વદનને વાસળે તાળું, ચહોળે જ્ઞાતિનું સારું.

મદતમાં માન મ્હોટાઈ, ચહો છો એજ ખોટાઈ;
 કરો કંકાસનું કાળું, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.
 સહુમાં સંપને સાધી, ઉપાધી દૂર ફેંકી દો;
 સુધરવા એજ છે ખહાઈ, ચહો ને જ્ઞાતિનું સારું.
 સગાબહાલા સમા પ્યારો, ગણો આ સર્વ બંધુને;

કરી લો સત્યને પ્યાફ, ચહો ને શાંતિનું સાફ
કુવામાં ઘોર અંધારે, પડો કાં દેખતા ડોળે;
અહો આ હસ્તમાં ડાળું, ચહો ને શાંતિનું સાફ

યાચના.

વદાયું હોય ને ઝાઝું, મને તે માફ સૌ કરવું
અતીશી ને ચડે ગુસ્સો, હૃદયને સાફ તો કરવું
ગણીને દાસ શાંતિને, સહુ સંતાપને હરવું,
બને તો ધારવા માટે, મળીને ધ્યાનમાં ધરવું.

નિર

